

Átfogó intézményi innováció

Hagyományápolás

2009/2010

Készítette: Wéber Imréné
Beutl Istvánné

Átfogó intézményi innováció

„A más-más tartományokból jött vendégek más tanulságokat és fegyvereket hordoznak magukkal, ezek mind ékesítik és felmagasztalják a királyi udvart és megfélemlítik a külföldiek vakmerőségét: ugyanis gyenge és romlandó az egynyelvű és egy szokáserkölcű ország.”

Szent István

Bevezető

A magyarországi, Duna menti fekvésű Kecskéd – „Kätschka” – sváb község, tulajdonképpen egy kulturális kis sziget, melyben máig hitelesen megőrződtem a 265 évvel ezelőtt idetelepített svábság körében a sváb és német szokások, a nyelv, a dal, a népviselet, a konyhaművészet, a vallási szokások, a sváb nemzetiségi kultúra. A falu és kultúrája nemcsak hogy érdekes, de különösen értékes is, mert a történelmi események, világháborúk ellenére a nemzetiségi, néprajzi hagyományok szinte érintetlenül megmaradtak. Napjainkban ez még élő és elérhető, viszont a jövőt illetően már igen sok kérdés merül fel fenntarthatóság terén. Pár évtized alatt elveszhet ez a kulturális örökség a jövő sodrában, amennyiben nem történik még a jelenben érdemi szándék és cselekedet.

Kecskéd falu újjáéledése, újbóli betelepítése 1744-1745. évben kezdődött, amikor Eszterházy József württenbergi svábokat és a Fertő-tó környéki németeket, valamint horvát és osztrák származásúakat telepített ide, de érkeztek magyarok is.

A betelepítés célja a földek megműveléséhez szükséges munkaerő biztosítása volt, amihez a betelepülő parasztok javadalmakat, és 6 év adómentességet kaptak. Ekkor mintegy 31 család érkezett. A betelepítés több évtizeden át folyt, 1767-ben Mária Terézia rendelete alapján már 87 család kötött úrbéri szerződést.

A betelepítéskor jobbágyok, földművesek érkeztek, de voltak vadászok, erdészek, tanítók, takácsok, cipészek, kovácsok, ácsok, molnárok, pékek, zenészek is. 1750. évben érkezett az első katolikus plébános, volt már iskola is, 1771-ben szentelték fel a Fellner Jakab által tervezett és Eszterházy Ferenc által építtetett Szent Anna templomot.

Az I. világháború idején a településből 32-en haltak hősi halált. A II. világháború harcai a községben 1945. 03. 18-án értek véget. Az ezt követő megtorló években a kommunista diktatúra sok sváb családot, az adatok alapján 202 főt elűzött, kitelepített (Német kitelepítés), akik helyébe felvidéki területekről telepítettek be szlovák családokat. A falu népessége a természetes szaporodással folyamatosan növekedett, 1996. évben a lakosság 1900 fő volt.

A községben 1964. évben épült a Művelődési Ház, ahol azóta (46 éve) a német nemzetiségi énekkarok, táncsoportok generációi folyamatos közösségi életet teremtettek, ápolták, megőrizték a sváb kulturális hagyományokat, szokásokat, táncokat és dallamokat.

A rendszerváltást követően a Német Kisebbségi Önkormányzat irányításával folyamatos a sváb hagyományok ápolása, az oktatás területén pedig német nemzetiségi, nyelvi oktatás folyik, mind az óvodai, mind az általános iskolai szinteken.

Napjainkban az anyanyelvi származás szerint Kecskéd / „Kätschka” falu lakosságának több mint fele sváb származásúnak tekinthető.

Óvodánk:

A Napköziotthonos Óvoda 1890-ben épült. Funkcióját tekintve az évtizedek alatt sokat változott: működött iskolaként, boltként és gyermekmegőrző óvodaként. A több, mint 100 éves épület közel 22 millió forintos pályázati pénzből teljesen fel lett újítva. Így elmondhatjuk, hogy a mai kor igényeinek megfelelő, esztétikus óvodánk van. A gyermeklétszám állandó változása miatt a csoportok létszáma is változó. Örömmel tapasztaljuk, hogy az utóbbi időben megnövekedett az ellátást igénylők száma. Az intézményben a régi főzőkonyha helyett már csak melegítő konyha működik. Sószoba, tornaszoba és tágas, jól felszerelt udvar áll a gyerekek rendelkezésére.

A gyermekekkel szakképzett óvónők foglalkoznak, akik származásukat tekintve nemzetiségiek, így maguk is értik és beszélik a helyi tájnyelvet.

Az óvoda programja helyi program, melyben meghatározó szerepet kapott a néphagyományok ápolása. A nemzetiségi jelleg az egész óvodai életet meghatározza. A nyelvi nevelés valamennyi csoportban napirendbe ágyazva, különböző tevékenységekben fordul elő.

Mondókákat, dalokat hallhatnak tájnyelven, s ezek bővülnek az irodalmi német nyelvű ismeretanyaggal, ezen kívül hallgathatnak sváb zenét és elsajátítják a hozzá kapcsolódó jellegzetes tánclépéseket. Eddigi tapasztalataink azt mutatják, hogy örömmel teszik ezt. Vonzó számukra, ha ünnepeink során felvehetik az eredeti öltözék alapján készült nemzetiségi ruhát is.

Célunk, hogy az általunk is ápolott falusi hagyományokon keresztül az óvodás gyermekeket is bevonjuk községünk kulturális életébe.

Programunkban hónaponta számba vesszük a természet változásaihoz kapcsolódó jeles napokat, szokásokat, eseményeket. Célunk a sváb szellemi kulturális örökség megőrzése, annak tisztelete és gyermeki szinten való tudatosítása. Az e téren való együttműködés a már kialakult helyi hagyományok, gyökerek intenzívebb elmélyítését szolgálja a régi hagyományok sokoldalú felelevenítése, óvodai életbe történő bevitele által.

Évenként visszatérő hagyománnyá alakítanánk az alábbi tevékenységeket:

1. Kukoricafosztás, csuhézás
2. Tollfosztás
3. Kenőtoll készítés
4. Keresztszemes hímzés (monogram készítése)
5. Tájjellegű ételek készítése
6. Májusfa állítása, döntés

1. Kukoricafosztás, csuhézás

Sok helyen, különösen a kisebb kertekben újra kézzel törik a kukoricát. A csövekről a teremben lefosztjuk a csuhét, majd megszáritva, szellős zsákokban tároljuk felhasználásig. A régi szokás alapján mi is készítünk belőle csuhés zsákok („Strohsack”). Ez volt a mai ágybetét elődje. A közösen elkészített zsákokat a babaszobában használhatják a gyerekek.

Megemlítjük a kukoricalevél felhasználásának korábbi módját: táskafonás, székkészítés, szőlőkötöző anyagkészítés. Csutkájából ügyességi-, építőjátékok, babák, állatkák készülhetnek.

2. Tollfosztás

A tollfosztás, mint esemény, soha nem maradt ki a sváb családok éves tevékenységéből. A stafírunghoz ez elmaradhatatlan volt. Ezt mindig a hosszú téli estéken végezték. A tollfosztó családoknál összejöttek az ismerősök, rokonok, s napokon át fosztották a nyáron át gyűjtött tollakat. Ebből készült a párna és a dunyha. Közben vidám beszélgetés folyt. A gyerekek is nagyon szerették, mert így a hosszú téli estéket közös társasozással, kártyázással tették kellemesebbé. A jó munka jutalma pedig a tollasbál volt. A segítőköt megvendégelték forralt borral, boros teával, kuglóffal és egyéb süteményekkel.

Az óvodában is megvalósítjuk a tollfosztást, a gyerekekkel megfosztjuk az előzőleg begyűjtött tollakat, közben megbeszéljük annak fontosságát akár több napon át.

A lefosztott tollból készíthetnek a gyerekek pici babapárnát, dunyhát. Majd közösen készülünk a tollasbálra, egyszerű süteményt készítünk, valamint gyümölcsteát főzünk.

3. Kenőtoll készítés

A lefosztott nagyobb tollakból hozzáértő felnőtt segítségével kenőtollat készítünk. Ehhez 10 nagy toll szükséges. A kenőtoll fonással készül.

4. Keresztszemes hímzés

Régen a lányok keresztszemes hímzéssel belevarrták stafírunjukba – lepedő, párna, konyharuha, Schopf – a monogramjukat. Minden nagy gyerek kap egy beszegett nagy vászon anyagot, amire saját monogramja van rányomtatva. Hímzéssel elkészíthetik a babalepedőt, vagy konyharuhát.

5. Tájjellegű ételek készítése

A sváb családoknak meghatározott étrendje volt, ami általában hetente ismétlődött. A hús csak vasárnapokon és ünnepnapokon volt jellemző. A tésztaféléket és a kelt tésztát, rétest is bizonyos napokon készítették. Szerda és péntek tészta nap volt, szombaton általában kelt tészta került az asztalra.

Ízelítő a hagyományos ételekből:

- Bableves, kézzel gyúrt és vágott tésztaival
- Babfőzelék krumplis gombóccal
- Krumplis nudli, grízesen
- Krumplis csipetke
- Tejfölös krumplipaprikás, krumplis gombóccal
- Savanyú tojás zsemlegombóccal
- Sült hús, vagy kacsa, dinsztelt káposztával és krumplis gombóccal
- Kolbászleves füstölt kolbászból
- Dinsztelt kolbász – ez füstölt kolbász hagymamártásban, de készülhet füstölt sokával is (a dinsztelt kolbász szenteste elmaradhatatlan volt)
- Füstölt kolbász, tejfölös mártásban

Kelt tészták:

Fonott kalács, kuglóf, vajas kifli lekvárral, sós lepény, beigli.

Rétesek – rétes leves:

Grízes rétes, krumplis rétes, túrós rétes, almás rétes.

A rétes készítés: Amikor rétes volt az ebéd, 3-4 féle rétes került az asztalra, a ma ismert réteseken kívül készült grízes és krumplis rétes, melyek manapság nem igen ismertek. Ezen kívül ilyenkor készült az ún. rétes leves. A krumplis rétes alapjául szolgáló krumpli levét meghagyták, ezzel öntötték fel a zsíron megpirított pirospaprikát. A megmaradt rétestésztát megtöltötték tejfölös, grízes töltelékkel, s ezt főzték a leves alapba. Kevesek számára ismert ez a finom étel.

Az előzőekben felsorolt ételek közül a gyerekekkel elkészíthető a tejfölös krumplipaprikás, krumpli gombóccal. A krumplit megtisztítjuk és kis kockákra összevágjuk. Hagymát tisztítunk és apróra vágva zsíron megpirítjuk. Erre tesszük az összevágott krumplit, és együtt állandóan kevergetve pároljuk. Meghintjük pirospaprikával és felöntjük vízzel. Ízesítjük sóval, s amikor megpuhult, behabarjuk tejjel. Ehhez készíthetik a gyerekek közösen a krumplis gombócot. A megfőzött krumplit együtt nyomják össze, majd lisztet, tojást, sót hozzátéve közösen gombócokat formálnak.

6. Májusfaállítás (Májfa)

A májusfa a természet újjászületésének szimbóluma. A májusfát régen csoportba szerveződve állították a leányoknak, akiknek ez nagy megtiszteltetés volt. Magas, sudár fák voltak erre alkalmasak, melyeket éjjel vagy kora hajnalban állítottak. Ez a szokás a faluban még napjainkban is komolyan jelen van. A fára színes papírszalagokat és egy üveg bort akasztottak.

A májusfát a május 1-ét megelőző pénteken a nagycsoportos fiúkkal felállítjuk az óvoda udvarán. Színes papírszalagokkal, valamint egy üveg piros málnaszörppel díszítjük.

A kidöntésre a már hagyományossá vált kerti partin kerül sor. Ekkor a középső- és nagycsoportosok nemzeti ruhában, helyi gyűjtésű körjátékokkal körbetáncolják a fát, melyet ezt követően szülői segítséggel döntünk ki.

Összegzés:

Bízunk benne, hogy a fenti tevékenységek bevezetésével sikerül gyermekeink óvodai életét színesebbé tenni, érdeklődésüket a helyi nemzeti hagyományok iránt elmélyíteni, nemzeti identitástudatukat erősíteni. Szeretnénk, ha községünket alapító őseink szokásai a családok mindennapi életének részévé válnának.